

U.1984.166/2H

H. D. 18. januar 1984 i sag 527/1982

L (adv. Torben Rasmussen)

mod

S (adv. Videbech, Viborg, e.o.).

Familiere 2.1

Samlever under de foreliggende omstændigheder tilkendt 200.000 kr ved samlivets ophør.

I 1963 indledte L og den da 19-årige S et samliv, hvorunder de fik tre børn. S havde næsten udelukkende været hjemmearbejdende. Samlivet blev ophævet i september 1980. Det antoges, at S' ydelser havde været af væsentlig betydning for opbygningen og opretholdelsen af det fælles hjem og havde bidraget til at forbedre L's økonomi. Under disse omstændigheder fandtes L berettiget til at forudsætte, at hun ikke kom til at stå praktisk talt uden midler. S fandtes herefter berettiget til at få tilkendt et beløb, der under hensyn til, at formuens reelle værdi måtte være langt større end den skattepligtige formue, fastsattes til 200.000 kr. Renter tilkendtes først fra sagens anlæg. (Dissens af 4 dommere). [1]

Vestre Landsrets dom 21. december 1982 (5. afd.)

(Rørdam, Ebbe Nielsen, J. S. Henriksen (kst.)).

Sagsøgeren, S, og sagsøgte, L, etablerede i 1963 et fast samlivsforhold som efter en kortere afbrydelse i starten vedvarede, indtil sagsøgeren flyttede fra det fælles hjem i - - - i begyndelsen af september 1980. Parterne har 3 børn, der er født i 1964, 1966 og 1971. Efter samlivsophævelsen har sagsøgeren rejst krav overfor sagsøgte om at få andel i sagsøgtes formue ved fraflytningen, og da sagsøgte har afvist kravet, har sagsøgeren under denne sag, i hvilken stævning er indleveret til berømmelse den 27. august 1981, nedlagt følgende påstande, således som de er formuleret under domsforhandlingen:

Principalt at sagsøgte bør anerkende, at der pr. 1. september 1980 bestod et bo mellem parterne, jfr. skiftelovens § 82, subsidiært at sagsøgte bør

167

anerkende, at hans aktiver pr. 1. september 1980 tilhører parterne i lige sameje, mere subsidiært at sagsøgte bør anerkende, at der foreligger et sameje vedrørende de nævnte aktiver, mest subsidiært at sagsøgte til sagsøgeren betaler 500.000 kr. med renter beregnet som sædvanlige procesrenter fra den 1. september 1980.

Sagsøgte har påstået frifindelse. Han har bestridt, at der er grundlag for at tilkende sagsøgeren renter af et eventuelt beløb fra noget tidspunkt forud for sagens anlæg.

Sagsøgeren, der er født i 1944, har under domsforhandlingen forklaret, at hun efter at have gået i almindelig folkeskole var ca. ½ år i huset, hvorefter hun i nogle år havde arbejde på forskellige systuer. Hun var en overgang i lære, men gennemførte ikke nogen egentlig uddannelse. De startede i en 1-½ værelses lejlighed i - - -, men flyttede i 1966-67 til en villa i - - -, som sagsøgte købte, og et par år senere til en villa i - - -, som de selv lod opføre, og hvor sagsøgte stadig bor. Det er sagsøgte, der har finansieret såvel byggeriet som nogle senere udvidelser, hvorved huset er kommet op på ca. 400 m². Omkring 1975 lånte hun 45.000 kr. af sagsøgte til køb af en damefrisørsalon i - - -. Sagsøgte var meget imod, at hun etablerede salonen, idet han ønskede,

at hun skulle blive hjemme. Hun havde den kun godt 1 år, fordi hun ikke kunne overkomme at passe den ved siden af de forpligtelser, der påhvilede hende hjemme med pasning af de 3 børn og et stort hus. Salget af salonen indbragte 20.000 kr., som hun modtog i afdrag, og som er gået ind i den almindelige husholdning. Et års tid efter købte sagsøgte en bodega i - - -. Det var sagsøgtes mening, at sagsøgeren og hans søster skulle drive den sammen og dele overskuddet i forholdet 40 til 60. Sagsøgeren har imidlertid aldrig haft noget med den at gøre og har heller ikke oppebåret indtægter fra den, og der udkom heller ikke noget provenu til hende, da den blev solgt efter et par års forløb. Hun har på et tidspunkt fået overdraget en aktie på 500 kr. i et af sagsøgtes selskaber. Hun blev endvidere medlem af bestyrelsen i selskabet og modtog herfor et vederlag på 5000 kr. om året. Hendes funktion var rent formel, og hvis hun spurgte om noget, fik hun at vide, at det skulle hun ikke blande sig i, eller det havde hun ikke forstand på. Herudover har hun ikke haft nogen form for indtægter eller arbejde uden for hjemmet. Sagsøgte overlod hende et fast månedligt beløb til dækning af udgifterne ved husholdningen og til børnenes tøj og betalte herudover hendes eget tøj. I midten af 1970'erne gav sagsøgte hende en bil, og hun har for nogle år siden også fået en hest af sagsøgte.

Det var hendes opfattelse, at forholdet mellem dem efterhånden udviklede sig til at blive ret ligegyldigt, og da hun havde mødt en anden mand, som hun var blevet glad for, besluttede hun sig til at ophæve samlivet. Hun bor nu sammen med den anden mand i et ægteskabsliggende forhold, men uden fælles økonomi, og hun modtager bistandshjælp med ca. 3000 kr. om måneden. Hun vil gerne etablere sig som damefrisør, men har ingen midler hertil. Da hun flyttede hjemmefra, solgte hun sin hest for 6000 kr., som hun brugte til at klare sig for i starten. Hun medtog endvidere nogle få personlige ejendele og den bil, som sagsøgte havde givet hende, men den har hun senere måttet afgive til sin søn. Det eneste af værdi, hun i øvrigt har, er nogle indekstrakter, som sagsøgte har tegnet for hende. Hun har den datter, der er født i 1966, boende hos sig, mens de to andre børn bor hos sagsøgte.

Hun har flere gange navnlig i starten af samlivet, men også senere talt med sagsøgte om ægteskab, idet hun gerne ville giftes, men sagsøgte har hver gang uden nærmere begrundelse sagt, at han ikke ønskede at gifte sig. Det har ikke i forbindelse hermed været på tale, hvorledes formueordningen skulle være, hvis de giftede sig, men hun var selv indstillet på, at han godt måtte få særeje. Der har aldrig været talt om oprettelse af testamente.

Sagsøgte har forklaret, at han sammen med en anden driver et automatdrejeri. Han har desuden forskellige andre økonomiske aktiviteter. Han har givet nogle enkelte supplerende oplysninger i tilslutning til en i sagen fremlagt balance pr. 31. december 1980, men har i øvrigt af forretningsmæssige grunde ikke ønsket nærmere i detaljer at redegøre for sine økonomiske forhold. Han mener selv, at hans indkomst- og formueforhold i dag er meget usikre, fordi han har lidt stort tab navnlig på køb af skibsanpartier, og det er ikke til at gøre op, hvorledes hans økonomi i virkeligheden er. Hans nettoformue ved samlivets etablering var i hvert fald ikke mindre end ved samlivsophævelsen. Han har ingen antikviteter. Han har aldrig villet giftes med sagsøgeren, fordi han hele tiden har regnet med, at forholdet nok ville gå overstyr, og han ønskede at sikre sig mod den økonomiske belastning for hans forretning, som en eller anden form for fordeling med sagsøgeren ville medføre.

Af en skrivelse af 13. oktober 1980 fra

168

revisionsfirmaet J. C. Nørgaard, Randers, fremgår, at sagsøgtes skattepligtige indkomst og formue for årene 1977-79 har udgjort følgende beløb:

	1977	1978	1979
skattepligtig indkomst ...	144.47	/ 652.367	/ 35.211
skattepligtig formue	1.722.050	1.447.610	2.093.577

Det er endvidere oplyst, at sagsøgtes skattepligtige formue pr. 31. december 1980 er opgjort til 1.060.134 kr.

I stævningen opfordredes sagsøgte til at fremkomme med nogle nærmere angivne oplysninger om sine økonomiske forhold, men i svarskriftet tilkendegav han, at han ikke ønskede at efterkomme opfordringen hertil. Den 15. december 1981 pålagde landsretten i medfør af retsplejelovens § 298 sagsøgte at fremlægge kopi af sine selvangivelser med tilhørende regnskaber for årene 1975-80. I medfør af retsplejelovens § 339, stk. 3, besluttede retten endvidere »at opfordre sagsøgte til at udarbejde og fremlægge en fuldstændig fortegnelse over aktiver og passiver pr. september 1980, som attesteres af sagsøgtes revisor.« Ved Højesterets kendelse af 21. januar 1982 stadfæstedes disse beslutninger, idet det blev tiltrådt, »at de omhandlede oplysninger må antages at have betydning for sagens afgørelse, og at de vanskeligt kan fremskaffes på anden måde«. Da sagsøgte stadig ikke efterkom pålægget, afholdtes der et retsmøde i landsretten den 22. juni 1982, hvorom der er tilført retsbogen bl.a. følgende:

»For og med sagsøgeren mødte advokat Flemming Nøhr, - - -

For sagsøgte mødte advokat Torben Rasmussen, - - -

Advokat Nøhr redegjorde for sagen og gentog sin opfordring til sagsøgte om at efterkomme de pålæg, der er givet ham ved Vestre Landsrets og Højesterets kendelser. Han fremhævede, at det efter sagsøgerens opfattelse drejer sig om meget betydelige formuebeløb, og at det på det foreliggende oplysningsgrundlag er særdeles vanskeligt for sagsøgeren at præcisere sin påstand.

Advokat Rasmussen fastholdt sagsøgtes standpunkt, hvorefter han ikke ønsker at efterkomme de givne pålæg. Sagsøgeren har intet krav, og det er allerede af den grund uden interesse at få formuens størrelse oplyst. Hertil kommer, at sagsøgte ikke ønsker, at regnskaberne kommer i sagsøgerens besiddelse. Det drejer sig endelig om aktiver, hvis værdifastsættelse er behæftet med stor usikkerhed, nemlig aktier, andel i skibe, andel i et interessentskab, der bl.a. ejer en fabriksvirksomhed, og nogle sommerhusgrunde samt en større villa, en bil og noget indbo. Det vil komplicere og fordyre sagen i væsentlig grad, hvis værdien af disse aktiver skal søges fastslået. Advokat Rasmussen foreslog under henvisning hertil, at parterne enedes om at ansætte formuens værdi til 750.000 kr. - - -

Advokat Nøhr afviste tilbudet og fastholdt sin begæring til sagsøgte om fremskaffelse af de ønskede oplysninger, idet det er hans opfattelse, at sagsøgtes formue er væsentlig større end 750.000 kr.

Advokat Rasmussen tilkendegav, at sagsøgte fortsat ikke ønsker at efterkomme de givne pålæg.

Advokat Nøhr henstillede til advokat Rasmussen, at der i hvert fald udarbejdes og fremlægges en fuldstændig fortegnelse over sagsøgtes aktiver uden værdiansættelse.

Advokat Rasmussen vil overveje dette nærmere.«

Den omtalte fortegnelse er ikke blevet udarbejdet.

Som svar på en forespørgsel fra sagsøgerens advokat har revisionsfirmaet M. Grønning Mikkelsen A/S, Viborg, i skrivelse af 6. oktober 1982 bl.a. anført:

»På det foreliggende grundlag ser vi os ikke i stand til at udtale os om formuens reelle værdi, idet vi kun har meget mangelfulde oplysninger om formuens enkelte bestanddele udarbejdet til brug for opgørelse af den skattepligtige formue pr. 31. december 1980.

Den skattepligtige formue er pr. 31. december 1980 opgjort til kr. 1.060.134, men da skattemæssige værdier og handelsværdier normalt afviger væsentligt fra hinanden, må den reelle værdi af formuen pr. september 1980 formodes at være væsentligt anderledes end den skattepligtige formue ultimo 1980.

Eksempler:

Nom. kr. 49.500 aktier i A/S Carstens & Larsen er ved opgørelsen af skatteregnskabet pr. 31/12 1980 optaget til en værdi af kr. 126.225, medens andelen af den indre værdi ifølge selskabsregnskab pr. 30/4

1981 kan opgøres til 49.5/100 af kr. 1.590.330, eller kr. 723.600. Heri indgår en eventuel merværdi af aktiverne i selskabet ikke, således at den reelle indre værdi må antages at være større end regnskabets bogførte indre værdi.

Ejendommene er opført til ejendomsværdierne pr. 1/4 1977, der ikke nødvendigvis behøver at svare til handelsværdierne.

169

For kapitalindeståendet i Dronningborg Automatrejeri I/S kr. (429.736 + 175.272), eller kr. 605.008, har vi ikke fået forelagt regnskab, hvoraf man eventuelt kan udlede, om det bogførte kapitalindestående svarer til den reelle værdi af formueindeståendet.

Det samme gør sig gældende med kapitalunderskud, kr. 1.497.122, vedrørende skibsanparten. En af årsagerne til fremkomsten af det store kapitalunderskud kan være den, at betydelige dele af aktiverne i disse rederier er forlods afskrevet med forskudsafskrivninger eller investeringsfondshenlæggelser og derfor bogført til meget lave værdier i skatteregnskabet.

Værdien af privat indbo indgår ikke i den skattepligtige formue, men ifølge det over for os oplyste er der investeret store beløb i malerier og antikviteter m.v., og værdien af disse aktiver medtages normalt ved bodeling mellem ægtefæller.

Ved opgørelsen af den reelle værdi af formuen skal skyldige restskatter (af sagsøgtes revisor opgjort til kr. 169.938) naturligvis fragå, ligesom der skal fratrækkes et beløb vedrørende udskudte skatter. Der er i dag ikke enighed om, hvorvidt udskudte skatter skal indgå med fuld vægt, idet skatterne ikke kommer til betaling nu og i nogle tilfælde kan udskydes så længe, at det ikke er rimeligt at afsætte noget beløb hertil.

På baggrund af foranstående er det nødvendigt, at der indhentes regnskaber samt yderligere oplysninger om væsentlige aktiver og gældsposter, for at en opgørelse af formuen til brug for bodeling kan udarbejdes.«

Sagsøgeren har til støtte for sine påstande anført, at der i kraft af det mangeårige fællesskab mellem parterne er opstået et sameje om alle økonomiske aktiver enten som et lige sameje eller i et andet delingsforhold. Sagsøgtes vægring ved at

170

fremkomme med de nødvendige økonomiske oplysninger bevirker, at det er umuligt for sagsøgeren at opgøre sit krav, og den videre opgørelse af mellemværendet må derfor ske i skifteretten, hvor oplysningerne kan fremtvinges. I hvert fald må sagsøgtes holdning medføre, at sagsøgte får bevisbyrden for, at der ikke er opstået et sameje, og denne bevisbyrde har sagsøgte ikke løftet. Selv om der ikke måtte være grundlag for at fastslå, at der er opstået et sameje, må sagsøgeren ud fra almindelige rimelighedsbetragtninger have krav på en godtgørelse, som i hvert fald ikke kan være mindre end de 500.000 kr., som fri procesbevillingen til sagsanlæg dækker. Det beløb, der tilkendes sagsøgeren, bør forrentes fra et tidspunkt omkring samlivsophævelsen.

Sagsøgte har bestridt, at der er opstået nogen form for sameje mellem parterne, og sagsøgeren kan heller ikke på andet grundlag gøre noget krav gældende over for sagsøgte. Både af denne grund og til varetagelse af loyale forretningsmæssige interesser har sagsøgte været berettiget til at undlade at fremkomme med nærmere oplysninger om sine økonomiske forhold. Såfremt der tilkendes sagsøgte et beløb, kan der kun tilkendes sagsøgeren almindelige procesrenter heraf.

Det må efter parternes samstemmende oplysninger lægges til grund, at sagsøgeren ingen økonomiske værdier medbragte ved samlivets etablering, og at hun under samlivets beståen ikke har haft indtægter af betydning, idet parterne havde indrettet sig således, at sagsøgeren passede det fælles hjem og børnene, medens sagsøgte tog sig af sine forretningsmæssige og økonomiske aktiviteter. Under disse omstændigheder er der ikke grundlag for at statuere, at der foreligger noget bo som i skiftelovens § 82 angivet, eller at der - helt eller delvis - er

opstået noget sameje om aktiverne, der ubestridt er tilvejebragt ved midler hidrørende fra sagsøgte. Sagsøgerens principale, subsidiære og mere subsidiære påstand kan derfor ikke tages til følge.

Ved bedømmelsen af sagsøgeren mest subsidiære påstand må det tages i betragtning, at forholdet mellem parterne blev afbrudt efter et mere end 16-årigt samliv, der i det hele kan sidestilles med et ægteskabeligt forhold, og hvorunder parterne fik 3 børn. Ved samlivets ophør medtog sagsøgeren kun nogle få personlige ejendele og et kontant beløb på 6000 kr., der tilvejebragtes ved salg af en tidligere gave til hende fra sagsøgte, medens sagsøgte beholdt sin - som det må antages - meget betydelige formue. Det må endvidere tages i betragtning, at sagsøgerens indsats i hjemmet i hvert fald til en vis grad har været en forudsætning for sagsøgtes nuværende økonomiske situation. På denne baggrund findes det ud fra betragtninger, der er beslægtede med dem, der har fundet udtryk i § 56 i loven om ægteskabs indgåelse og opløsning, at burde pålægges sagsøgte at yde et beløb til sagsøgeren for at tilvejebringe en vis udligning i forskellen i parternes økonomiske situation.

Ved fastsættelsen af størrelsen af dette beløb tages der hensyn til de allerede anførte oplysninger om parternes personlige og økonomiske forhold. Under hensyn til sagsøgtes gentagne vægringer ved at fremkomme med nærmere oplysninger om sine økonomiske forhold må det endvidere lægges til grund, at hans formue væsentligt overstiger, hvad der fremgår af oplysningerne om hans skattepligtige formue omkring samlivsophævelsen.

Dommerne Ebbe Nielsen og J. S. Henriksen - finder herefter, at det beløb, sagsøgte skal betale til sagsøgeren, kan bestemmes til 200.000 kr., medens dommer Rørdam stemmer for at fastsætte beløbet til 300.000 kr.

Der træffes afgørelse efter stemmeflertallet.

Der kan alene tilkendes sagsøgeren almindelige procesrenter af det fastsatte beløb.

Sagsøgte betaler endvidere sagens omkostninger til statskassen med 29.000 kr.

- - -

Højesterets dom.

Den indankede dom er afsagt af Vestre Landsret.

I pådømmelsen har deltaget ni dommere: Thygesen, Høeg, Bjerregaard, Bangert, Funch Jensen, Gersing, Kiil, Kardel og Mondrup.

Appellanten har påstået frifindelse.

Indstævnte har for Højesteret alene gentaget sin påstand om betaling af 500.000 kr. - subsidiært et mindre beløb efter rettens skøn - med sædvanlig procesrente fra den 1. september 1980.

Fem dommere - Thygesen, Bangert, Gersing, Kardel og Mondrup - udtaler:

Som anført i dommen har parterne haft et mere end 16-årigt samliv, der indledtes i 1963, da indstævnte var 19 år gammel, og hvorunder de fik tre børn. Under samlivet har indstævnte i overensstemmelse med appellants ønske næsten udelukkende været hjemmearbejdende, og det må antages, at hendes ydelser har været af væsentlig betydning for opbygningen og opretholdelsen af det fælles hjem og har bidraget til at forbedre appellants økonomi. Under disse omstændigheder findes indstævnte at have været berettiget til at forudsætte, at hun ved samlivets ophævelse ikke kom til at stå praktisk talt uden midler, når appellanten har kunnet oparbejde en så stor formue, som der her må antages at være tale om. Efter de foreliggende oplysninger sammenholdt med bevisreglerne i retsplejelovens § 344, stk. 2 og 3, må man ved sagens afgørelse gå ud fra, at den reelle værdi af appellants formue i september 1980 var langt større end hans skattepligtige formue den 31. december 1980. Under hensyn hertil findes der at burde tilkendes indstævnte et beløb.

På det foreliggende grundlag kan beløbet passende fastsættes som sket ved landsrettens dom.

Idet det tiltrædes, at der ikke er tilkendt rente fra et tidligere tidspunkt end sagens anlæg, stemmer disse dommere for at stadfæste dommen, for så vidt den foreligger til prøvelse.

De stemmer endvidere for at pålægge appellanten at betale statskassen 20.000 kr. i sagsomkostninger for Højesteret, hvorved bemærkes, at indstævnte også har haft fri proces for Højesteret.

Fire dommere - Høeg, Bjerregaard, Funch Jensen og Kiil - udtaler: Indstævnte har ikke ved indtægter fra arbejde uden for hjemmet bidraget til opbygningen af appellants formue, og sagen adskiller sig på dette punkt afgørende fra de sager, der blev afgjort ved Højesterets domme i U.1980.480 og U.1982.93.

Hvorvidt et langvarigt faktisk samliv i retlig henseende kan sidestilles med et ægteskabeligt samliv, findes at være et spørgsmål af en sådan betydning, at det bør afgøres af lovgivningsmagten og ikke af domstolene ud fra billigheds- eller forudsætningsbetragtninger eller analogier fra lovreglerne om ægteskabets retsvirkninger, jfr. herved om formueforholdet mellem samlevende udtalelserne side 122 ff. i betænkning 8 nr. 915/1980 fra Ægteskabsudvalget af 1969.

Disse dommere stemmer herefter for at tage appellants frifindespåstand til følge.

Der vil være at give dom efter stemmeflertallet.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom bør ved magt at stande.

I sagsomkostninger for Højesteret betaler appellanten, L, 20.000 kr. til statskassen.

Det idømte at betale inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse. [2]

1. Jfr. U.1980.480 H og U.1982.93 H (U1982B.319) samt bet. 8 nr. 915/1980 fra Ægteskabsudvalget s. 122 ff, Nørgaard i U1981B.183 ff med henvisninger, Inger Margrete Pedersen i J. 1981 s. 222 f.
2. Salær til den for indstævnte beskikkede advokat 15.000 kr.